

BAŽNYČIOS TEISIŲ SAJŪDIS

ARŪNAS STREIKUS. BAŽNYČIOS TEISIŲ SAJŪDŽIO VEIKLA

Nuo aštuntojo dešimtmečio pradžios į Bažnyčios teisių sąjūdį vis aktyviau įsitraukė pasauliečiai, atsirado naujos jo formos. Tikinčiųjų protestus sukėlė 1970–1971 m. vykę kunigų teismai už vaikų katechizavimą. 1972 m. pradžioje parengtą peticiją SSKP CK generaliniam sekretoriui L. Brežnevui ir Jungtinių Tautų generaliniam sekretoriui Kurtui Waldheimui, kurioje buvo trumpai išdėstyti neteisėti KB [Katalikų Bažnyčios] veiklos suvaržymai, pasirašė apie 17 tūkst. Lietuvos gyventojų, be tų lapų su parašais, kuriuos pavyko konfiskuoti KGB. Poreikis kuo plačiau viešinti religijos persekiojimo faktus ir peticijų taktikos ribotumas, siekis demaskuoti valdžios nurodymus vykdančius kunigus paskatino atsirasti katalikišką pagrindinę periodinę spaudą.

1972 m. kovo mėn. pasirodė pirmasis „Kronikos“ numeris. Šis leidinys, kurio koncepcijos pagrindinis principas – informuoti apie tikinčiųjų teisių pažeidimus ir tikinčiųjų teisių sąjūdžio raidos faktus, tapo svarbiausia kovotojų dėl tikinčiųjų teisių bendravimo ir kovos priemone. „Kronika“ sėkmingai griovė informacijos monopolį, kurį išlaikydamos sovietų režimas jautėsi stiprus. Po kelerių metų atsirado ir keletas naujų katalikiškos krypties pagrindinių periodinių leidinių: „Aušra“, „Dievas ir Tėvynė“, „Rūpintojėlis“, „Ateitis“, „Tiesos kelias“. Skirtingai nei „Kronikai“, jiems svarbiausia buvo ne skleisti aktualią informaciją, nors to taip pat visiškai neignoravo, bet propaguoti krikščioniškąją pasaulėžiūrą.

Taip buvo tęsiamos pasipriešinimo religinės literatūros draudimui tradicijos. Bandyimų nelegaliai išleisti religinę literatūrą būta jau penktajame dešimtmetyje, o nuo šeštojo dešimtmečio vidurio religinė savilaida tapo nenutrūkstamu ir neblogai organizuotu procesu. Aštuntajame dešimtmetyje, perimant naujas technologijas, kūrėsi pagrindinės spaudos leidybos centrai („spaudos taškai“) ir gerokai padaugėjo savilaidos būdu išleidžiamos religinės literatūros. [...]

[...]

Pasibaigus partizaniniam karui, nacionalizmo viešas manifestavimas tarsi apmirė, nors visiškai ir neišnyko. Postaliniu laikotarpiu tautinio išsivadavimo idėjos daugiausia reiškėsi nelegalių jaunimo organizacijų veikloje, kurios būdingiausios formos buvo šios: atsišaukimų platinimas, sovietinės Lietuvos vėliavų niekinimas arba Trispalvės iškabinimas, antisovietiniai užrašai ant pastatų ir pan. Tokių negausių slaptų jaunimo grupių buvo gana daug, tačiau iš esmės tai buvo marginalinis reiškinys, inteligentijos dauguma vengė angažuotis tautinės krypties pagrindžiui. Esant tokiai padėčiai pasaulietinėje srityje, svarbiu tautinių idealų gyvybės šaltiniu tapo KB. Prielaidas tam sudarė Bažnyčios išlaikyta minimalo nepriklausomybės, galimybė veikti legaliai, dėl sovietų režimo vykdyto diskriminavimo politikos labai padidėjęs Bažnyčios socialinis autoritetas. Bažnyčia taip pat buvo suinteresuota gaivinti bei stiprinti tautinę savimonę, kurios neatskiriama dalis buvo krikščioniškoji tradicija. Labiau intuityviai buvo suvokiama, kad susilpnėjęs tautinei savimonei mažės žmonių atsparumas ir ateistinei propagandai. Nenusigręžti nuo tautos reikalų ragino ir Vatikano II Susirinkimas, patvirtinęs nuostata, kad krikščionių bendruomenė turi būti suaugusi su tauta. Po šio Susirinkimo prasidėjęs Bažnyčios atsinaujinimas, pasireiškęs visuomenės reevangelizavimo siekais, kaip parodė įvykiai kaimyninėje Lenkijoje, galėjo tapti potencialiu bendro opozicinio sąjūdžio katalizatoriumi.

Galima teigti, kad nuo septintojo dešimtmečio pabaigos Bažnyčia Lietuvoje tapo tautinio išsivadavimo sąjūdžio lydere. [...]

Katalikiškojo opozicinio ir nacionalinio sąjūdžio suartėjimas iš tikrųjų yra ryškus šio laikotarpio savitumas. Tačiau tai įvyko ne dėl kokio nors vidinio katalikybės ir lietuviškojo nacionalizmo ryšio, o paprasčiausiai dėl to, kad, be Bažnyčiai artimų žmonių, beveik nebuvo kam angažuotis tautinio išsivadavimo reikalui.

Streikus A. *Sovietų valdžios antibažnytinė politika Lietuvoje (1944–1990)*, Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2002, p. 251–257.

PRIENŲ PARAPIJOS TIKINČIŲJŲ PAREIŠKIMAS SSKP CENTRO KOMITETUI, SSRS AUKŠČIAUSIAJAI TARYBAI, SSRS MINISTRŲ TARYBAI

TSKP CENTRO KOMITETUI
TSRS AUKŠČIAUSIAJAI TARYBAI
TSRS MINISTRŲ TARYBAI

Prienų parapijos tikinčiųjų p a r e i š k i m a s

Laikraščiai, radijas mus įtikinėja, kad Lietuvos TSR yra religijos laisvė, tačiau tikrovėje taip nėra. Mums neleidžiama išleisti religines knygas – mes jų niekada nematėme. Mes neturime net mažų katekizmų. Paskutinė laida buvo 1940 m.

Dažnai mes negalim išklausti Šv. Mišias, nes mus verčia sekmadieniais dirbti, nors bažnyčios įstatymais yra draudžiama.

Mums trūksta kunigų. Kasmet numiršta apie 20 kunigų, o į seminariją gali įstoti vos 11. be to, nes žinome tuos sunkumus, kuriuos stojantieji į seminariją patiria iš valdžios pareigūnų.

Mūsų kunigai yra areštuojami už vaikų ruošimą pirmajai išpažinčiai. Rugpjūčio 26 d. buvo už katekizaciją areštuotas mūsų kunigas J. Zdebskis, ir dabar laukiama jo teismo.

Visa tai kompromituoja mūsų akyse tarybinę Konstituciją ir įstatymus.

Dėl to mes prašome Tarybų Sąjungos vyriausybę: duokite mums tikrą religijos laisvę, duokite laisvę mūsų kunigams, kad jie be kliūčių ir be baimės galėtų atlikti savo pareigas: patvarkykite, kad būtų iš arešto paleistas mūsų kunigas J. Zdebskis.

Prienai, 1971.IX.12

[Šį pareiškimą pasirašė 2010 tikinčiųjų.]

Nenugalėtoji Lietuva. Antisovietinis pogrindis. Kalba dokumentai [sudarė Liekis A.], Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993, p. 166–167.